

Тетяна Швачка,

<https://orcid.org/0000-0002-6024-0984>,

головна бібліотекарка,

Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого (м. Київ, Україна)

вул. Грушевського, 1, 01001, м. Київ, Україна

e-mail: tana757@ukr.net

ЧИТАЦЬКІ ІНТЕРЕСИ СУЧАСНОГО БІБЛІОТЕКАРЯ У ДЗЕРКАЛІ СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Мета статті – проаналізувати результати соціологічних досліджень професійного та дозвілєвого читання бібліотекарів, проведених в Україні протягом останніх десяти років. **Методологія дослідження.** Досягнення поставленої мети здійснювалося шляхом застосування теоретичних (документальний аналіз, синтез) та емпіричних (опис) методів, що дає змогу виявити й узагальнити доробки з питань вивчення в Україні читацьких інтересів сучасного бібліотекаря. **Наукова новизна** роботи полягає в тому, що в статті проаналізовано результати соціологічних досліджень читацьких інтересів сучасного бібліотекаря, які були проведені в Україні протягом останніх десяти років. **Висновки.** Проаналізовано результати соціологічних досліджень читання бібліотечних фахівців в Україні. Завдяки соціологічним та науково-практичним розвідкам українських бібліотек різних рівнів нині сформовано образ сучасного бібліотекаря як читача, визначено коло його читацьких інтересів, зміст професійного та дозвілєвого читання. Розглянуто професійне читання як складник системи підвищення кваліфікації бібліотечних працівників та задоволення їхньої потреби у фаховій літературі. Визначено рівень популярності читання серед бібліотечних фахівців та вплив особистісного читання на рівень їхньої професійної компетентності. В результаті було встановлено коло читацьких інтересів сучасного бібліотекаря, його професійні якості. Наголошено на необхідності подальшого підвищення читацької компетентності бібліотечних працівників в Україні як популяризаторів книги.

Ключові слова: соціологічні дослідження, бібліотечні фахівці, читацькі інтереси бібліотекаря.

Актуальність теми дослідження. В Україні, як і в багатьох країнах світу, спостерігаємо тенденцію до зниження інтересу до читання. На сьогодні читання для задоволення та розвитку як життєва практика втрачає свою популярність, поступаючись споживанню «швидкої» інформації із соціальних мереж, доступному відеоконтенту і телебаченню. Бібліотеки як культурно-освітні заклади приділяють велику увагу пошуку нових

нестандартних підходів до популяризації книги та читання й залучення нових читачів. Проте, реалізація цих ініціатив неможлива без бібліотекаря, який читає. Соціологи стверджують, що переважна більшість користувачів при виборі книжки для читання віддають перевагу рекомендаціям бібліотекаря. Тому важливо, щоб бібліотекарі також активно читали, оскільки це є невід'ємною частиною їхньої роботи та професійних обов'язків, а також сприяє позитивному іміджу та сприйняттю їх як професіоналів загалом. Питання підвищення читацької компетентності бібліотечних працівників та обміну досвідом щодо читання як однієї з базових соціокультурних практик потребують уваги дослідників та фахівців наукової школи бібліотечної професіології. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю узагальнити накопичені в українському бібліотекознавстві соціологічні дослідження з вивчення бібліотекаря як читача та проаналізувати його читацькі інтереси.

Аналіз досліджень та публікацій. Ще у 20-ті роки ХХ століття дослідники вперше звернули увагу на бібліотечних працівників як читачів. Читацька компетентність бібліотечного працівника, зміст, інтенсивність читання були об'єктом вивчення як бібліотекознавців, методистів, організаторів бібліотечної справи, так і самих бібліотекарів-практиків. Певний час читання бібліотекарів розглядалося лише як необхідність для професійного розвитку. Ознайомлення з фаховими документами, вивчення досвіду, який можна було застосувати безпосередньо на практиці, допомагали зробити діяльність бібліотекаря максимально ефективною.

У 1960–1970-ті роках розвідки щодо читацьких уподобань проводились у рамках союзних комплексних досліджень. Після заснування в 1969 р. у Державній республіканській бібліотеці УРСР ім. КПРС (нині – Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого; далі – НБУ ім. Ярослава Мудрого) відділу організації науково-дослідної роботи та створення відповідних підрозділів в інших бібліотеках, за якими було закріплено розробку проблематики вивчення читачів і читання, стало можливим здійснення досліджень саме українського читача.

Таким чином, дослідження читання українських бібліотекарів за спеціально розробленими програмами були розпочаті лише наприкінці 1970-х – на початку 1980-х років. Дослідники, як і раніше, акцентували увагу на професійному читанні фахівців книгозбірень, детально опрацьовуючи окремі аспекти проблеми. Наприклад, Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка (далі ХДНБ ім. В. Г. Короленка) приділила увагу питанням активності, характеру, змісту і мотивам читання бібліо-

текарів під час дослідження «Культура читання бібліотечних працівників» (1988). У ході цього вивчення аналізувалося читання фахівців бібліотек різного рівня. Дослідники дійшли висновку, що активність і різнобічність читання бібліотечних працівників залежала від функціональної спеціалізації: коло літературних уподобань фахівців, які безпосередньо займалися обслуговуванням читачів, виявилось досить широким; працівники методичних і бібліографічних відділів, представники адміністрації цікавилися переважно фаховою літературою. Проведене дослідження виявило недостатній рівень дозвіллєвого читання бібліотекарів, який потребував постійного вдосконалення шляхом оперативного інформування про літературний процес [13].

Від середини 1970-х років НБУ ім. Ярослава Мудрого почала здійснювати аналітичні огляди науково-дослідної роботи (далі НДР) публічних бібліотек та закладів вищої освіти України у галузі бібліотекознавства, бібліографознавства і книгознавства. Раз на п'ять років науково-дослідний відділ бібліотеки у форматі реферативної інформації узагальнював дані про основні напрями і тенденції НДР бібліотек України, тематику та основні результати загальнодержавних, регіональних і локальних досліджень.

В кінці 1980-х років активізувалася самостійна дослідницька діяльність обласних універсальних наукових бібліотек (далі ОУНБ). Цьому певним чином сприяла організація в бібліотеках країни, починаючи з 1989 р., соціологічних служб з вивчення читання. Їхньому становленню та розвитку приділяли особливу увагу: організовано навчання бібліотечних соціологів на базі Інституту підвищення кваліфікації працівників культури та стажування в бібліотеках; підготовлено методичні посібники й розпочато випуск спеціальних бюлетенів; проводилися наукові конференції та соціологічні читання тощо.

Наприкінці ХХ ст. з'являються публікації, в яких було закладено основи наукового вивчення читачів у бібліотеках. Досвід вивчення бібліотекаря як читача знайшов своє відображення на сторінках інформаційно-аналітичного бюлетеня «Соціологічні дослідження в бібліотеках», яке у 1992 р. заснувала Державна бібліотека України (нині – НБУ ім. Ярослава Мудрого). Його метою було всебічне та оперативне ознайомлення бібліотечної громадськості, викладачів, аспірантів та студентів інститутів і училищ культури із соціологічними дослідженнями, що проводилися в Україні. Укладачами бюлетеня в різні роки були Л. Петрова, В. Студенкова, Т. Богущ, О. Мастіпан, Л. Любаренко та ін. Серед авторів переважали фахівці Державної бібліотеки України та багатьох ОУНБ.

Процеси суверенізації та становлення державності України на початку 1990-х років стали відчутним поштовхом для зростання національної самосвідомості читацького контингенту. Дослідження, що в цей період проводили ОУНБ, окремі центральні міські та центральні районні бібліотеки, були спрямовані на вивчення читацьких потреб, насамперед стосовно української художньої книжки, та стану їхнього задоволення в публічних бібліотеках. Було виявлено регіональну специфіку звернення до цих видань, основу яких склали історичні, культурні, національні особливості розвитку регіонів України. Постає необхідність вивчення читання саме бібліотекарів, як особливої категорії читачів та прогнозування подальших тенденцій із популяризації книги [2].

У ході дослідження «Читацькі інтереси та попит на українську художню літературу в бібліотеках республіки» (1990–1991) було проведено опитування бібліотечних працівників Луганської, Одеської, Тернопільської, Черкаської областей та м. Києва. Цікавими виявилися дані щодо вибору мови в особистому читанні бібліотекарів – більшість із них віддала перевагу російській. Навіть в Тернопільській області, де мешкають 97% українців, 48% бібліотечних працівників обирали книжки російською мовою у своєму читанні. На думку експертів, недостатній рівень володіння українською мовою у бібліотекарів вплинуло на ознайомленість з українською літературою, що, в свою чергу, позначилося на стані її популяризації серед читачів [11]. У дослідженні «Бібліотекар як читач» (1993) бібліотеки Миколаївської області вивчали мотиви, що впливали на вибір літератури, джерела інформації про неї, зміст читацьких уподобань бібліотекарів [9]. Виявити широту обізнаності працівників бібліотек з сучасною українською літературою та визначити ступінь активності її популяризації намагалися дослідники під час опитування працівників бібліотек міста Києва «Бібліотекар і українська література» (1996). Аналіз отриманих даних показав чітку позитивну кореляцію між певними віковими, освітніми характеристиками респондентів та їхньою обізнаністю й активністю у популяризації української літератури [5].

Початок ХХІ ст. ознаменувався низкою нових соціологічних досліджень щодо читання бібліотечних фахівців. Центром вивчення цього питання став Київський національний університет культури і мистецтв (далі КНУКіМ).

У 2003 р. кафедра інформаційних ресурсів і сервісу КНУКіМ провела дослідження «Вплив особистісного читання бібліотекарів на рівень професійної компетентності». Основною метою роботи стало виявлення

змісту читання бібліотечних фахівців, їхньої читацької активності, динаміки читацьких інтересів, впливу фахівців бібліотек як особливої культуротворчої групи на читання користувачів. Аналіз відповідей показав, що більшість опитаних були активними читачами, для яких читання – це одне з найулюбленіших занять у вільний час. Стосовно мови читання, виявилось, що більшість фахівців (60%) віддавали перевагу російськомовним виданням за винятком західних областей. На думку дослідників, такі факти пов'язані з недосконалістю українського книговидавництва, широким розповсюдженням російських видань, слабкою рекламою вітчизняної книжки. Українська література представлена в основному історичними романами, російська та зарубіжна – детективами та жіночими романами. Отже, в колі читання бібліотекарів, як і більшості користувачів, переважала компенсаторно-розважальна література [12].

Дослідженням українського бібліотекаря як читача на початку ХХІ ст. займалася відома українська бібліотекознавиця, докторка історичних наук, професорка Т. В. Новальська. Предметом її вивчення стали питання читання бібліотечних працівників України у 20–80-ті роки ХХ ст. та на початку ХХІ ст.; підвищення фахового рівня бібліотечних працівників України; вплив особистісного читання бібліотекарів на рівень їхньої професійної компетентності; читацька активність бібліотекарів як фактор підвищення їхнього професійного іміджу [12; 13].

У цей період публічні бібліотеки України також провели низку соціологічних досліджень, у рамках яких вивчались читацькі інтереси бібліотечних фахівців («Публічні бібліотеки України в контексті соціокультурного простору регіону» (2006–2008) НБУ ім. Ярослава Мудрого спільно з ХДНБ ім. В. Г. Короленка; «Моє хобі – читання» (2009) Національна бібліотека для дітей; «Що і як читають бібліотечні працівники» (2011). Івано-Франківська ОУНБ ім. І. Франка) [10].

Мета статті – проаналізувати результати соціологічних досліджень дозвіллевого та особистісного читання бібліотекарів, проведених в Україні протягом останніх років.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний етап вивчення бібліотекаря як читача характеризується активізацією проведення прикладних досліджень у публічних бібліотеках України. Впродовж останнього десятиліття вивченню дозвіллевого та особистісного читання бібліотекарів, їхніх інформаційних потреб приділялася особлива увага дослідників.

З метою вивчення читацьких інтересів бібліотекарів та їхньої професійної компетенції Житомирська ОУНБ у 2015 р. провела дослідження «Читацькі пріоритети сучасного бібліотекаря», в якому взяли участь фахівці обласної бібліотеки, центральних районних, міських бібліотек-філій та сільських книгозбірень. Результати анкетування показали, що свій вільний час присвячували читанню 95% респондентів. Тематика видань, яка цікавила бібліотекарів, була різноманітною, однак найбільший інтерес викликали художні твори (89%), публіцистичні видання (33%), а також література з медицини (31%) та мистецтва (25%).

Бібліотекарі віддали перевагу читанню сучасної української літератури. Найпопулярнішими виявилися твори таких письменників: Л. Дашвар, М. Матіос, Л. Костенко, М. Дочинця, І. Роздобудько, О. Забужко, С. Талан, А. Кокотюхи, В. Шкляра, В. Лиса та ін. Список рекомендованих до прочитання зарубіжних авторів очолили російська письменниця А. Знаменська, бразильський письменник П. Коельйо та американець Дж. Д. Селінджер. Купували книги для власної потреби 54% респондентів. Найчастіше це була сучасна художня література, світова класика, дитячі книги, періодичні, довідкові та енциклопедичні видання. Також майже всі респонденти відчували потребу у професійних виданнях.

На запитання «Як читання може допомогти вам у професійній діяльності?» респонденти відповіли так: підвищується професійний та освітній рівень, формується естетичний смак, знання новинок дає можливість орієнтуватися в сучасному літературному процесі, підвищується авторитет серед колег і користувачів бібліотеки тощо [14].

Успішне функціонування бібліотек як культурно-освітніх закладів зобов'язує бібліотечних фахівців швидко реагувати на зміни в інформаційних потребах користувачів, удосконалювати форми обслуговування, розширювати спектр бібліотечно-інформаційних послуг. Для задоволення потреб сучасного користувача бібліотекареві необхідно підвищувати інформаційну культуру, культуру читання, освоювати і застосовувати сучасні інформаційні технології. На часі є актуальним підвищення культури читання не лише користувачів бібліотеки, а й самих бібліотекарів.

У 2016 р. Львівська ОУНБ на базі ЦБС області провела соціологічне дослідження «Культура читання як складова професіоналізму сучасного бібліотекаря у дзеркалі соціологічних досліджень». Об'єктом розвідки стали бібліотечні фахівці області; предметом – рівень популярності читання серед бібліотекарів як популяризаторів книги. Під час дослідження було поставлено низку завдань, зокрема визначити місце, яке займає читання в

житті бібліотекаря, виявити ефективні сучасні форми популяризації книги, сильні та слабкі сторони бібліотеки в контексті промоції читання.

Бібліотекарі віддавали перевагу друкованим виданням (79%) або поєднували традиційну книгу з електронною (21%). За видами документів бібліотечні працівники більше читали періодичні видання – журнали (62%) та газети (73%). Також популярністю користувалася сучасна художня література (54%).

Дослідження показало, що важливе значення в промоції читання відіграє обізнаність бібліотекаря з репертуаром видань, неординарне мислення, вивчення читацького попиту. Також респонденти відзначили позитивну роль щорічного Форуму видавців, який давав можливість дізнаватися про новинки книжкового ринку в Україні.

Серед негативних факторів, що гальмували процес просування читання в суспільстві, бібліотекарі вказали на застарілі та неякісні фонди, які не відповідають запитам користувачів; недостатнє комплектування фондів бібліотек сучасною літературою через обмежене фінансування; низький рівень упровадження новітніх інформаційних технологій; неготовність деякої частини бібліотечних фахівців бути лідерами та керівниками читання тощо.

Соціологічне дослідження мало практичне спрямування, його результати стали підґрунтям для проведення семінару «Метаморфози читання і читацьких уподобань» для працівників організаційно-методичних відділів та завідувачів відділів обслуговування ЦБС області, моделюючої гри «Львів – місто літератури», бліц-опитування «Книга. Читання. Бібліотека» [8].

Професійне читання для бібліотекаря є як засобом здобуття нових знань, так і показником рівня його фахової підготовки. Вивчення професійного читання бібліотекаря, що обслуговує юнацтво та молодь, є необхідною умовою якісного планування та успішного проведення заходів з підвищення кваліфікації. Саме тому Кіровоградська обласна бібліотека для юнацтва ім. Є. Маланюка провела обласне дослідження «Професійне читання, як складова системи підвищення кваліфікації бібліотекаря, що обслуговує юнацтво» (2016).

Дослідники ставили перед собою такі завдання: вивчити потреби бібліотекарів у фаховій літературі; дослідити рівень інформаційно-інноваційної компетентності бібліотекарів; прослідкувати зв'язок між професійним рівнем бібліотекаря і колом його читання за фахом; визначити основні джерела отримання інформації з питань бібліотечного обслуговування юнацтва та молоді; визначити найбільш актуальні теми, з яких

бібліотекарям не вистачає інформації; дослідити думку бібліотекарів щодо використання фахових сайтів.

Переважає більшість опитаних (95%) зазначили, що відчувають потребу в поповненні професійних знань. Основним джерелом інформування з професійних питань для бібліотекарів були семінари і практикуми (24%), консультації методистів (18%), поради колег (14%), інтернет-ресурси (15%), читання фахових періодичних видань (13%), засоби масової інформації (9%) та виставки нових надходжень (7%).

Найчастіше респонденти зверталися до фахових періодичних видань, як от «Шкільна бібліотека», «Бібліотечна планета», «Бібліосвіт», «Бібліотечний вісник», «Шкільний бібліотекар», інформаційний вісник «Бібліопульс», «Позакласний час», «Бібліотечний форум України» тощо. У цих виданнях увагу бібліотекарів привертала публікації різної тематики, зокрема нові форми і методи залучення молоді до читання, впровадження новітніх технологій у бібліотеках, краєзнавча діяльність бібліотек, формування позитивного іміджу бібліотеки тощо.

Більшість респондентів (77%) для підвищення свого професійного рівня використовували бібліотечні веб-сайти і блоги. Найбільш популярними серед них були веб-сайти Кіровоградської обласної бібліотеки для юнацтва, НБУ ім. Ярослава Мудрого, ОУНБ ім. Д. Чижевського, сайти обласних і районних бібліотек України, Державної бібліотеки України для юнацтва [7].

Питання промоції та підтримки читання завжди були й наразі залишаються актуальними в роботі публічних бібліотек. Важливу роль у вирішенні цих питань відіграють бібліотекарі, які є активними читачами й популяризаторами читання. Саме тому з метою виявлення стану і рівня популярності читання серед бібліотекарів регіону, їх професійних та інтелектуальних навичок у популяризації книги та читання серед юнацтва та молоді Одеська обласна бібліотека для юнацтва (2018) провела регіональне соціологічне дослідження «Презентуємо своє читання, або що читають бібліотекарі як керівники юнацького читання». Об'єктом розвідки стали бібліотечні фахівці області; предметом – коло читання та мотивація вибору літератури бібліотекарями.

Оцінюючи якісний рівень своїх читацьких уподобань, лише 25% опитаних вважали, що їхнє коло читання є широким і якісним. Більше половини бібліотекарів (55%) вважали його різноманітним. Майже третина бібліотечних фахівців вказали, що читають мало, 15% – назвали своє читання дещо однобічним, а 28% взагалі не дуже замислювалися над якістю

своїх читацьких уподобань. Це не зважаючи на те, що майже для всіх опитаних читання було названо одним з важливих засобів самовдосконалення і інтелектуального розвитку, а для більшості (90%) – професійною потребою. Крім того половина опитаних за допомогою читання знаходили душевний спокій та відволікалися від повсякденних проблем, а більше третини вважали читання непоганим способом проведення вільного часу та джерелом знань.

Переважає більшість респондентів (95%) вважали, що бібліотекар може сформувати у своїх читачів якісне коло читання, оскільки він завжди проводить індивідуальну роботу серед користувачів, вивчає читацькі інтереси, слідкує за новинками літератури та добре знає бібліотечний фонд. І лише 5% вважали, що бібліотекар «лише іноді» має вплив на формування інтересу до читання. На думку респондентів, причиною тому можуть бути: недостатньо укомплектований фонд, поради інших авторитетних осіб (вчителів, батьків, друзів), бажання читача обирати книгу самостійно тощо. Майже 8% опитаних не мали можливості сформувати якісне коло читання у своїх користувачів через недостатню кількість сучасної літератури та періодичних видань, а також відсутність інтернету в бібліотеці.

До переліку книг, які бібліотекарі обов'язково рекомендували прочитати, ввійшла українська класика та українські переклади зарубіжних письменників (45%). Майже третина респондентів (30%) цікавилася творам іноземних авторів класиків. В читацькому рейтингу також мала місце краєзнавча література (11%). З професійної літератури перевагу віддавали періодичним виданням та методико-бібліографічним матеріалам обласних методичних центрів і матеріалам з досвіду роботи колег інших бібліотек. [6].

НБУ ім. Ярослава Мудрого у 2017–2018 рр. провела загальнодержавне дослідження «Кадрові ресурси публічних бібліотек України: стан та перспективи розвитку». Окремі запитання дослідження стосувалися професійного читання, зокрема конкретних статей чи видань, що були корисними у професійній діяльності бібліотекарів. Інформацію про статті чи окремі видання бібліотечної тематики, що зацікавили та були використані у професійній діяльності впродовж останніх 2–3 років, дослідники об'єднали в певні групи: періодичні видання, продовжувані видання, електронні ресурси, матеріали конференцій, бібліографічні посібники, методичні матеріали, публікації у фаховій пресі.

Аналіз відповідей показав, що найчастіше працівники бібліотек використовували фахові періодичні видання та електронні ресурси. Названо близько 50 періодичних видань, серед яких найпопулярнішими

були журнали «Бібліотечна планета», «Бібліотечний форум: історія, теорія і практика», «Шкільна бібліотека» та газета «Позакласний час». Оскільки фахова періодика серед бібліотекарів мала найбільший попит, то багато опитаних указали конкретні публікації, які були цікавими чи корисними в їхній професійній діяльності. Серед майже 270 статей, котрі відзначили респонденти, 105 було опубліковано в часописі «Бібліотечна планета».

Значна частина респондентів у своїй професійній діяльності переважно послуговувалася електронними ресурсами: сайтами та блогами публічних бібліотек, електронними виданнями провідних бібліотек України та зарубіжних книгозбірень. Зокрема, бібліотечні працівники вважали корисними сайт НБУ ім. Ярослава Мудрого «Бібліотечному фахівцю» та блог «Публічна бібліотека об'єднаної територіальної громади» [1].

З метою визначення, чи є читання для бібліотекарів у пріоритеті, Державна бібліотека України для юнацтва в 2019 р. здійснила Всеукраїнське опитування «Що прочитав бібліотекар?», у якому взяли участь респонденти обласних бібліотек для юнацтва та молоді з 16 областей України. Вивчення показало, що для бібліотекарів читання – це відпочинок (32%), інтелектуальний розвиток (28%), розвиток особистості (17%), професійна необхідність (17%) та можливість відволіктися від проблем (6%). Додатково це підтверджує той факт, що особисту бібліотеку мають 82% фахівців.

Популярними джерелами отримання інформації про літературу були: інтернет-ресурси, прайс-листи видавництва, поради колег, книжкові магазини, виставки, ярмарки, нові надходження до бібліотеки та ЗМІ.

Щодо мовних уподобань, то половина респондентів віддавали перевагу читанню книг українською мовою; 8% – читали здебільшого російською; 2% – мовою оригіналу, а для майже 40% опитаних мова читання не мала значення.

Бібліотекарі переважно читали художню літературу, зокрема такі жанри: детективи, пригодницькі твори, фантастику, комедії, історичні та жіночі романи. Серед книг, які бібліотекарі радили прочитати, названо: «Коли ти поруч» С. Талан, «Століття Якова» В. Лиса, «Гудзик» І. Роздобудько, «Червоний» А. Кокотюхи, «Танго смерті» Ю. Винничука, «Вічник» М. Дочинця, «Зламани жоржини» Н. Фіалко, твори Л. Костенко тощо [4].

Публічна бібліотека імені Лесі Українки для дорослих м. Києва у 2020 р. провела соціологічне дослідження «На колір і смак товариш не всяк: що читає сучасний бібліотекар?», завданням якого було проаналізувати освіченість та професіоналізм бібліотечних фахівців, їхні читацькі вподобання.

Дослідження показало, що дві третини респондентів читають щодня,

третина – кілька разів на тиждень, решта опитаних надали інші відповіді: читають з періодичністю раз на тиждень, раз на 2 місяці, раз в два-три тижні, раз на місяць, коли є вільний час тощо. За останній рік більше третини (36%) бібліотекарів прочитали до 20 книг; 29% – до 50 книг, 18% – до 10 книг, 9% – до 100 книг. Близько 20 осіб (6%) прочитали більше 100 книг. На жаль, майже 2% опитаних відповіли, що не прочитали жодної книги.

Бібліотекарі читали з пізнавальною і дозвіллевою метою, для самоосвіти й саморозвитку. Найбільше цікавилися сучасною (80%) та класичною (54%) художньою літературою, науково-популярною (54%) й довідковою (38%) літературою, детективами (19%) та фантастикою (19%).

Більшість опитаних (71%) використовували у своїй роботі професійні блоги, зокрема: «Методична служба публічних бібліотек Києва», «Бібліотекарі київських публічних», «Пан Бібліотекар», «Дарницька Книгиня», блоги Української бібліотечної асоціації та провідних бібліотек України.

Підготовлені за результатами дослідження рекомендації насамперед стосувалися проведення навчання з новітніх інформаційних технологій, використання таблиць УДК, вивчення та впровадження в практику роботи бібліотек нових форм та методів популяризації книги та читання [3].

Висновки. Завдяки соціологічним та науково-практичним розвідкам українських бібліотек різних рівнів нині сформовано образ сучасного бібліотекаря як читача, визначено коло його читацьких інтересів, зміст професійного та особистісного читання. Розглянуто професійне читання як складову системи підвищення кваліфікації бібліотечних працівників та задоволення їхньої потреби у фаховій літературі. Визначено рівень популярності читання серед бібліотечних фахівців та вплив особистісного читання на рівень їхньої професійної компетентності. Бібліотекарі вважають, що читання для них – це один з важливих складників професійної діяльності, дієвий засіб самовдосконалення і джерело нових знань. На жаль, брак вільного часу та велика завантаженість на роботі не дозволяє фахівцям приділяти більше часу читанню. Традиційно бібліотекарі обирають друковану книгу або поєднують її з електронною. За видами документів бібліотечні працівники віддають перевагу читанню періодичних видань. Також популярною є сучасна художня література, зокрема такі жанри, як: детективи, пригодницькі твори, фантастика, історичні та жіночі романи. Щодо мовних уподобань, то більшість респондентів читають книги українською мовою. Професійне читання для бібліотекарів є як засобом отримання нових знань, так і показником рівня фахової підготовки. Читацькі

інтереси сучасного бібліотекаря, підвищення його читацької компетентності, сучасні підходи до організації професійного спілкування та обміну досвідом щодо читання як однієї з базових соціокультурних практик – це питання повинно залишатися й надалі предметом досліджень бібліотекарів практиків та фахівців наукової школи бібліотечної професіології. Основні положення та фактичний матеріал розглянутих досліджень можуть бути використані у подальших наукових розвідках.

Список бібліографічних посилань

1. Любаренко Л. М. Професійні компетенції працівників публічних бібліотек. *Бібліотека і книга в контексті часу* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 25–26 квіт. 2018 р. Київ, 2018. С. 38–45.
2. Талалаєвська М. Бібліотекар як учасник процесу читання та його популяризатор. Київ: Нац. парлам. б-ка України, 2016. 48 с.
3. На колір і смак товариш не всяк: що читає сучасний бібліотекар? : аналіт. довідка за результатами соціологічного дослідження. Київ : Публічна бібліотека імені Лесі Українки, 2020. URL: <http://lubl.kiev.ua/index.php/pro-biblioteku-4/pro-biblioteku-47>
4. Паянок Н. А бібліотекарі читають? : результати всеукр. опитування. *Бібліосвіт*. 2020. Вип. 1 (73). С. 69–72.
5. Лозова О. Бібліотекар і українська література. *Соціологічні дослідження в бібліотеках*. 1996. Вип. 17–18. С. 12–14.
6. Презентуємо своє читання, або що читають бібліотекарі як керівники юнацького читання : регіональне соц. дослідж. Одеса : Одеська обл. б-ка для юнацтва ім. В. В. Маяковського. 2018. URL: https://mayakovka.od.ua/?page_id=2238
7. Професійне читання, як складова системи підвищення кваліфікації бібліотекаря, що обслуговує юнацтво : аналіз-звіт. Кіровоград : Кіровоградська обл. б-ка. для юнацтва, 2016. 40 с.
8. Результати наукових досліджень – в практику роботи бібліотек області : матеріали досліджень. Вип. 3. (2014–2018 рр.). Львів : ЛОУНБ. 2020. 28 с.
9. Бородовська С. Бібліотекар як читач. *Соціологічні дослідження в бібліотеках*. 1993. Вип. 5. С. 17–21.
10. Богуш Т. І. Роль і місце публічних бібліотек України в соціокультурному просторі регіону. *Соціологічні дослідження в бібліотеках*. 2008. Вип. 34. С. 3–40.
11. Богуш Т. І. Українська художня література в читанні бібліотекарів: за наслідками республіканського та регіонального соціологічних досліджень *Соціологічні дослідження в бібліотеках*. 1992. Вип. 2. С. 22–25.
12. Новальська Т. В. Вплив особистісного читання бібліотекарів на рівень професійної компетентності. *Вісник Книжкової палати*. 2003. № 12. С. 21–24.
13. Новальська Т. В. Підвищення фахового рівня бібліотечних працівників України (на матеріалах досліджень професійного читання у 90-ті рр. ХХ ст.). *Вісник Книжкової палати*. 2003. № 11. С. 17–19.

14. Читацькі пріоритети сучасного бібліотекаря : за результатами анкетування. Житомир : Житомир. ОУНБ ім. О. Ольжича. 2015. 38 с.

References

1. Liubarenko, L. M. (2018, April 25). Profesiini kompetentsii pratsivnykiv publichnykh bibliotek [Professional competencies of public library staff]. In *Biblioteka i knyha v konteksti chasu* [Library and book in the Context of time]. *Proceedings of the All-ukrainian Scientific and practical conference*, (pp. 38-45). Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
2. Talalaievska, M. (2016). *Bibliotekar yak uchasyk protsesu chytannia ta yoho populyaryzator* [Librarian as a participant in the reading process and Its promoter]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
3. (2020). *Na kolir i smak tovarysh ne vsiak: shcho chytaiye suchasnyi bibliotekar? : analit. dovidka za rezultatamy sotsiologichnoho doslidzhennia* [There is no accounting for tastes: What does the modern librarian read? An Analytical Report Based on the Results of a Sociological Study]. Retrieved from: <http://lubl.kiev.ua/index.php/pro-biblioteku-4/pro-biblioteku-47>
4. Paianok, N. (2020). A bibliotekari chytaiut? : rezultaty vseukr. opytuvannia, [Do librarians read? : Results of all-Ukrainian survey]. *Bibliosvit*. 1 (73), 69-72. [In Ukrainian].
5. Lozova, O. (1996). Bibliotekar i ukrainska literatura [Librarian and Ukrainian literature], *Sotsiologichni Doslidzhennia v Bibliotekakh*, 17-18, 12-14. [In Ukrainian].
6. (2018). *Prezentuiemo svoje chytannia, abo shcho chytaiut bibliotekari yak kerivnyky yunatskoho chytannia : rehionalne sots. doslidzh.* [Presenting our reading: what librarians read as youth reading leaders in regional social research]. Odesa, Ukraine. Retrieved from: https://mayakovka.od.ua/?page_id=2238
7. (2016). *Profesiine chytannia, yak skladova systemy pidvyshchennia kvalifikatsii bibliotekaria, shcho obsluhovuie yunatstvo : analiz-zvit* [Professional Reading as a Component of the Librarian's Professional Development System Serving Youth: Analysis Report]. Kirovohrad, Ukraine. [In Ukrainian].
8. (2020). *Rezultaty naukovykh doslidzhen - v praktyku roboty bibliotek oblasti : materialy doslidzhen. Vyp. 3. (2014-2018 rr.)*. [Results of scientific research: integration into the practical work of regional libraries - research Materials. 2014-2018]. Lviv, Ukraine. [In Ukrainian].
9. Borodovska, S. (1993). Bibliotekar yak chytach [Librarian as a reader]. *Sotsiologichni Doslidzhennia v Bibliotekakh*, 5, 17-21. [In Ukrainian].
10. Bohush, T. (2008). Rol i mistse publichnykh bibliotek Ukrainy v sotsiokulturnomu prostori rehionu [The Role and Place of Public Libraries in Ukraine in the Socio-Cultural Space of the Region]. *Sotsiologichni Doslidzhennia v Bibliotekakh*, 2, 3-40. [In Ukrainian].
11. Bohush, T. (1992). *Ukrainska khudozhnia literatura v chytanni bibliotekariv: za naslidkamy respublikanskoho ta rehionalnoho sotsiologichnykh doslidzhen* [Ukrainian fiction literature in the perception of librarians: findings from republican and

regional sociological studies]. *Sotsiologichni doslidzhennia v bibliotekakh*, 2, 22-25. [In Ukrainian].

12. Novalska, T. (2003). Vplyv osobystisnoho chytannia bibliotekariv na riven profesiinoi kompetentnosti [The Impact of Librarians' Personal Reading on the Level of Professional Competence]. *Visnyk Knyzhkovoї Palaty*, 12, 21-24. [In Ukrainian].

13. Novalska, T. (2003). Pidvyshchennia fakhovoho rivnia biblioteknykh pratsivnykiv Ukrainy (na materialakh doslidzhen profesiinoho chytannia u 90-ti rr. KhKh st.) [Improving the professional level of library workers in Ukraine (based on the materials of professional reading research in the 1990s)]. *Visnyk Knyzhkovoї Palaty*, 11, 17-19. [In Ukrainian].

14. (2015). *Chytatski priorytety suchasnoho bibliotekaria: za rezultatamy anketuvannia* [Reader priorities of the modern librarian: Survey results]. Zhytomyr, Ukraine. [In Ukrainian].

Tetiana Shvachka,

<https://orcid.org/0000-0002-6024-0984>,

Chief Librarian,

Yaroslav Mudryi National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

St. Hrushevskogo, 1, 01001, Kyiv, Ukraine

e-mail: tana757@ukr.net

READING INTERESTS OF A MODERN LIBRARIAN IN THE MIRROR OF SOCIOLOGICAL STUDIES

The purpose of the article is to analyse the results of sociological studies of librarians' leisure and professional reading conducted in Ukraine in recent years. **Research methodology.** The achievement of the set goal was carried out by applying theoretical methods (document analysis, synthesis) and empirical methods (description), which makes it possible to identify and generalize advancements in the study of reading interests of modern librarians in Ukraine. **The scientific novelty** of the work lies in the analysis of the results of sociological studies of the reading interests of the modern librarian, which were conducted in Ukraine in recent years. **Conclusions.** The results of sociological research on the reading habits of librarians in Ukraine have been analysed. Through sociological and scientific-practical surveys conducted in Ukrainian libraries of different levels, a modern image of the librarian as a reader has been formed, and their reading interests, both professional and leisure, have been identified. Professional reading has been considered as an integral part of the librarian's professional development and their need for professional literature. The level of reading popularity among librarians and the influence of personal reading on their professional competence have been determined. As a result, the range of reading interests of contemporary librarians and their professional qualities have been established. The importance of further enhancement of the reading competence of library workers in Ukraine as promoters of books is emphasized.

Keywords: sociological studies, library specialists, librarian's reading interests.

Стаття надійшла до редакції 09.11.2023 р.